

Bakgrund

Storbritannien har en konstitutionell monarki där kungen/drottningen är statschef, men där regeringen har den verkställande makten. Landet består av England, Skottland och Wales samt Nordirland och ögrupperna utanför Skottland. Cirka fyra av fem briter är dock bosatta i England. Storbritannien har även besittningar på flera andra håll runt om i världen, bland annat Gibraltar, Falklandsöarna, flera västindiska öar och det Brittiska Indiska oceanterritoriet.

Storbritannien har drygt 68 miljoner invånare (2023), varav omkring nio miljoner bor i London. Landet har stora socioekonomiska klyftor och med dem följer även skillnader i hälsa och förväntad medellivslängd. Generellt är ekonomin starkare i de södra än de norra områdena.¹ Skillnaderna märks även vad gäller narkotikarelaterade dödsfall. Mest utmärkande är Skottland, där siffrorna är nästan tre gånger högre än riksgenomsnittet.²

Politik

Labour och det konservativa partiet, Tories, är de största partierna och dominerar politiken. Övriga partier är bland andra Liberaldemokraterna, Skotska nationalistpartiet, Sinn Féin, Reform UK och Green Party. I Nordirland, Skottland och Wales har man ett visst självstyre och regionala parlament.

I juli 2024 tog Labour makten efter 14 år av konservativt styre. Ny premiärminister är Keir Starmer. Partiet tar över en något rörig situation som – inte minst – är en följd av turbulensen inför, under och efter Storbritanniens utträde ur EU, det vill säga "Brexit". Bland annat råder fortfarande oklarheter kring en del hantering av varor som förs in och ut från EU.³

Narkotikasituationen i landet

Det genomförs regelbundna uppskattningar av narkotikaanvändningen i England och Wales sedan 1995. I slutet av 2023 låg prevalensen för all narkotikaanvändning⁴ de senaste 12 månaderna bland befolkningen 16–59 år på 9,5 procent och användningen av cannabis på 7,6 procent (vilket motsvarar cirka 2,5 miljoner personer). Användningen är som högst bland unga 16–24 år, där 17,6 procent använt narkotika det senaste året varav 15,4 procent använt cannabis. Detta var dock en stor minskning i jämförelse med mätningen 2020, då motsvarande siffror var 21 respektive 18,7 procent. Nedgången beror framförallt på en minskning i cannabisanvändning bland pojkar/unga

¹ <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/europa/storbritannien/>

² <https://www.bbc.com/news/articles/c5y5ll3ler7o>

³ <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/europa/storbritannien/>

⁴ I denna definition ingår även ej läkarförskrivna narkotikaklassade läkemedel

män. Samtidigt sågs en ökning av narkotikaanvändning i åldrarna 30–34 år samt 45–54 år, vilken främst beror på en ökad konsumtion av cannabis och hallucinogena droger.⁵

Mer än en tredjedel av de som använt cannabis det senaste året använder cannabis mer än en gång i månaden och 8,3 procent av dem använder cannabis på daglig basis. Även om narkotikaanvändningen i stort visade en nedgång i mätningen 2013 låg den frekventa cannabisanvändningen vid den tiden högre än idag.

De allra flesta som använt narkotika uppger att de fått eller köpt den av vänner, grannar eller kollegor. Andelen som uppger att det skulle vara mycket eller ganska enkelt att få tag på droger inom 24 timmar har minskat något sedan mätningen 2020.⁶

Narkotikadödligheten nådde en topp 2018, med nästan 3000 dödsfall. Främst beror dessa på en ökning av heroinanvändandet, men man ser även en stor ökning av dödsfall kopplade till kokain och crack. Dödligheten till följd av narkotika varierar stort mellan olika delar av landet, där Skottland sticker ut med mycket höga tal i jämförelse med andra områden och internationellt (även om sådana jämförelser ska göras med stor försiktighet, då metoder att mäta dödsfall skiljer sig åt mellan länder).

Under senare år har narkotikahandeln förändrats och gått från lokala återförsäljare till så kallade "county lines". Genom dessa sker försäljning och distribution från större till mindre städer, där etablerade gäng och försäljare bygger upp ett nätverk av personer på landsbygden eller i mindre kuststäder. Dessa har på flera ställen tryckt undan de lokala försäljarna. Det som utmärker dessa nätverk är att de använder sig av barn och ungdomar för att transportera droger och pengar. Inte minst för att de som är högre upp i hierarkin ska minska risken att själva åka fast.⁷

Cannabis utgör den största marknaden, sett till antalet konsumenter, men med ett stort antal konsumenter som köper mindre mängder och många mellanhänder så är det inte den mest lönsamma marknaden. Myndigheterna uppskattar att andelen cannabis från inhemska odlingar idag är större än den som importereras. En hel del av produktionen inom landet drivs av kriminella gäng, bland annat med koppling till Vietnam där man genom människohandel tvingar vietnamesiska medborgare att arbeta på cannabisodlingar i Storbritannien.⁸

Lagstiftning

Enligt *The Misuse of Drugs Act (1971)* samt *Psychoactive Substance Act (2016)* är det förbjudet att importera, producera, sälja eller inneha narkotika i Storbritannien. Narkotiska substanser kategoriseras som A, B eller C beroende på hur skadliga de är. Cannabis faller under klass B. 2004

⁵ <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/crimeandjustice/articles/drugmisuseinenglandandwales/yearendingmarch2023>

⁶ <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/crimeandjustice/articles/drugmisuseinenglandandwales/yearendingmarch2023>

⁷ <https://www.gov.uk/government/publications/review-of-drugs-phase-one-report>

⁸ <https://www.gov.uk/government/publications/review-of-drugs-phase-one-report>

förändrade man klassificeringen till C, med lägre straffpåföljder, men klassificeringen ändrades tillbaka till B år 2009.

Det finns ett så kallat "drug diversion program" som innebär att polisen kan välja att motivera människor till behandling eller annat stöd vid ringa narkotikabrott. Om personen väljer att genomföra det program man är överens om läggs åtalet ner. Systemet finns för både ungdomar och vuxna.⁹

Den illegala narkotikamarknaden i landet uppskattas till 9,4 miljarder pund (drygt 127 miljarder SEK). För att upprätthålla lagstiftningen och förhindra försäljning över gränserna och inom landet samarbetar flera myndigheter – främst Border Force, National Crime Agency (NCA) och polisen. Under 2023 gjorde Border Force fler narkotikabeslag än tidigare. En ökning med 24 procent bara i jämförelse med 2022. Om det beror på tillskottet av resurser utifrån landets nya narkotikastrategi eller en reell ökning av narkotika i omlopp är inte utrett, men troligen är det en blandning av båda.¹⁰

Narkotikapolitik

Storbritannien antog 2021 en narkotikastrategi som sträcker sig över en tioårsperiod med målet att minska utbudet och efterfrågan av narkotika, säkra tillgången till bra vård och behandling och stärka insatserna för återhämtning (recovery). Strategin utformades mot bakgrund av två utvärderingar med fokus på narkotikamarknaden samt prevention och behandling.

Utvärderingen av narkotikamarknaden visade att mer än en tredjedel av de som avtjänar fängelsestraff (2020) gör det relaterat till narkotikabrott och att dessa personer ofta sitter en kort tid och sällan får möjlighet till den behandling och det stöd de kan behöva för att komma tillbaka till samhället. Narkotikaanvändningen är även hög inne i fängelserna, inte minst av nya psykoaktiva droger.¹¹

Utvärderingen om prevention och behandling kritiserade regeringens tidigare arbete – och menade att satsningarna inte varit tillräckliga. Under lång tid har resurserna för behandling och stöd på lokal nivå minskat, i vissa områden upp till 40 procent, vilket lett till ett stort tapp i kompetens och kapacitet – något som i utvärderingen lyfts som en utmaning att återuppbygga, om än nödvändigt. Den lokala situation vad gäller insatser för behandling och återhämtning beskrivs som chockerande och mycket oroande.

I utvärderingen sammanfattas ett antal rekommendationer för att förbättra det förebyggande arbetet, behandling och återhämtning utifrån insatser, kvalitet, utkrävande av ansvar och inte minst finansiering för att genomföra detsamma. Men utvärderingen lyfter också vikten av en minskad efterfrågan och tillgänglighet och har ett flertal rekommendationer för att i samverkan mellan nationella och internationella aktörer få ner mängden narkotika i omlopp.¹²

I samma utvärdering rekommenderas även regeringen att ha ett större fokus på så kallade "rekreationella" användare: "we can no longer, as a society, turn a blind eye to recreational drug use."

⁹ <https://justiceinnovation.org/project/thames-valley-drug-diversion-scheme>

¹⁰ <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cdp-2024-0050/>

¹¹ <https://www.gov.uk/government/publications/review-of-drugs-phase-one-report>

¹² <https://www.gov.uk/government/publications/review-of-drugs-phase-two-report>

Utifrån detta togs 2022 fram ett förslag på åtgärder och policy (ett "white paper").¹³ Förslaget var att införa strängare påföljder för rekreativ användare, med exempelvis indraget körkort eller konfiskering av passet för de som ertappats vid flera tillfällen. För människor med beroende skulle hänvisning istället göras till behandling. Förslaget har väckt en diskussion om huruvida det är möjligt att särskilja människor som är rekreationella användare från dem med beroende.

Narkotikastrategin: From harm to hope

Den nya narkotikastrategin sjösattes 2022 och inkluderar de rekommendationer som fanns med i utvärderingen. Den är visionär och sätter ribban högt genom att utlova ett system för behandling och återhämtning i världsklass. I inledningen sammanfattas strategin med orden "We will become world-leading in our approach, with evidence-led and data-driven interventions, and a commitment to build the evidence-base where necessary. We will work across government, with delivery partners, experts and advisers, those with lived experience, and those who work in our public services to get this right. Our mission is to be at the forefront of international co-operation, working with our international partners to shape the global debate on drugs, respond to new threats and share evidence and best practice through our global networks."¹⁴

Arbetet har inletts med en rejäl budgetsatsning samt inrättandet av *Joint Combating Drugs Unit* med uppdrag att följa genomförandet av strategin. Målet är att de tre första åren (2022–2025) utveckla ett ramverk som ska tydliggöra ansvarsfördelningen mellan den nationella och lokala nivån. Satsningen ska leda till en ökning av mer än 54 000 behandlingsplatser, stänga ner fler än 2000 distributionskedjor, så kallade "county lines", förhindra omkring tusen narkotikarelaterade dödsfall och efter tio år nå den lägsta konsumtionsnivån på 30 år. I inledningen gör man också klart att en avkriminalisering inte är svaret på de utmaningar man står inför: "Decriminalisation is often suggested as a simple solution to many of the problems caused by illegal drugs. This is not the case. It would leave organised criminals in control while risking an increase in drug use." Istället lyfts behovet av att se till helheten: Att minska tillgängligheten, förebygga, få ner användningen och stärka insatserna för behandling och återhämtning.¹⁵

För att den nationella strategin ska kunna implementeras och genomföras på ett effektivt sätt på lokal nivå har så kallade Combating Drugs Partnerships skapats lokalt. Dessa fungerar som en struktur för samverkan mellan berörda aktörer lokalt och ska arbeta för att minska tillgången, säkra behandling och återhämtning (recovery) och minska efterfrågan.¹⁶

Så, vad innehåller strategin? Ja, det presenteras en rad insatser. En del i mer generella termer och andra genom mer konkreta förslag. Bland andra:

¹³ <https://www.gov.uk/government/consultations/swift-certain-tough-new-consequences-for-drug-possession-white-paper/swift-certain-tough-new-consequences-for-drug-possession-accessible-version#:~:text=>

¹⁴ <https://www.gov.uk/government/publications/from-harm-to-hope-a-10-year-drugs-plan-to-cut-crime-and-save-lives>

¹⁵ <https://www.gov.uk/government/publications/from-harm-to-hope-a-10-year-drugs-plan-to-cut-crime-and-save-lives>

¹⁶ <https://www.gov.uk/government/publications/drugs-strategy-guidance-for-local-delivery-partners/guidance-for-local-delivery-partners-accessible-version#chapter-4--the-responsibilities-of-combating-drugs-partnerships>

Minska tillgången

- En stor satsning genomförs för att stärka det "County Line Programme" som ska identifiera, störa och få bort försäljningsnätverken med målet att minska antalet "county lines" med 2000 de första tre åren.
- Utvecklandet av *Cerberus*, ett program för att samla in och analysera data kopplat till den narkotika som passerar mellan områden inom landet.
- En treårig plan för att minska den ekonomiska brottsligheten.

Behandling och återhämtning

- En ökning av antalet behandlingsplatser med ytterligare 54 000 platser.
- Se till att 24 000 fler personer med beroende ska bli drogfria och hamna i långsiktig återhämtning (recovery). Bland annat genom stöd med arbete och boende – men även genom ett tätare samarbete med ideella organisationer som arbetar med olika former av stödverksamhet. Exempelvis lyfts behovet av gemenskap och meningsfulla aktiviteter för att förbättra behandlingsresultaten och minska risken för återfall.
- Insatserna för unga med narkotikaproblem ska utvecklas. Då många har multipla riskfaktorer som psykisk ohälsa, kriminalitet, sexuellt utnyttjande eller annan utsatthet behövs en kombination av behandlingar och möjlighet till familjebehandling, inte minst där drogproblematik finns hos andra familjemedlemmar. Totalt ska 50 procent fler ungdomar få specialistinsatser för sin narkotikaanvändning de första tre åren av strategin.
- En stor satsning för att både behålla och nyrekrytera personal med rätt kompetens till tjänster inom behandling för att återuppbygga det tapp som skett under många år till följd av minskade ekonomiska resurser. Även utbildningen ska förbättras för de yrkeskåror som inkluderas i insatserna, för att bättre kunna bedöma och ge insatser kring trauma och psykisk ohälsa, som kan vara grunden till ett beroende.
- En satsning genomförs för människor som lever i hemlöshet, där narkotikaanvändning kan vara en orsak till – eller följd av – att man inte har något boende.
- Det ska finnas ett uttalat fokus på rehabilitering bland personer i fängelse med drogproblematik. Insatserna ska ske från dag ett och ska inkludera en screening och handlingsplan inklusive en plan för återhämtning. En förutsättning är att samtliga fängelser har nolltolerans mot droger.
- Insatserna ska leda till en minskning med omkring tusen narkotikarelaterade dödsfall.

Ett generationsskifte vad gäller efterfrågan på droger

- En kunskapsbank för evidensbaserade metoder för att minska narkotikaanvändningen bland vuxna ska utvecklas. Den ska vara världsledande, då man anser att den internationella forskningen om hur man förändrar attityder och beteenden på befolkningsnivå är otillräcklig.
- Utifrån det man redan vet om risk- och skyddsfaktorer hos barn och unga ska arbetet stärkas för att nå föräldrar och familjer.
- En översyn ska genomföras av hur man kan förebygga att särskilt utsatta grupper utvecklar beroende och annan problematik.
- Krafttag ska tas mot så kallade rekreationella användare. Fler drogtestar ska genomföras vid gripanden och bättre uppföljning av de som köpt narkotika och som återfinns i kontaktuppgifterna i säljares beslagtagna mobiler. Riktlinjer för ett nationellt tillvägagångssätt för att följa upp detta ska införas. Man kommer att arbeta alltmer med "out-of-court" som innebär att polisen själva kan hantera mindre brott utan att vända sig till domstol. Både gärningsperson och offer lyssnas in för att landa i en lämplig och proportionerlig påföljd, som även kan vara rehabiliterande insatser.
- En stor satsning genomförs för att bygga ut och skapa ett nätverk av "family hubs", som ska förenkla för familjer att få det stöd de behöver genom barnets hela uppväxt.

Med målet att minska utbudet har ytterligare en strategi antagits, *Serious and Organised Crime Strategy* (2023–2028). Denna har fokus på att komma åt narkotikahandeln genom att stärka gränskontroller och störa transportvägarna både inom landet och genom att övervaka personer och handel till Storbritannien – bland annat genom att personal finns placerad i andra delar av världen. Mot bakgrund av detta väntas också en ny lag antas om att förbjuda tillbehör som används vid tillverkning, för att gömma eller frakta narkotika.¹⁷

Nordirland, Skottland och Wales

Strategin gäller huvudsakligen i England. Vissa delar, som den rättsliga ramen för narkotikamissbruk och brottsbekämpning, inkluderar dock hela Storbritannien. Wales, Skottland och Nordirland hanterar hälso- och förebyggande insatser genom sina egna strategier. Det innebär att även om "From Harm to Hope" fastställer nationella mål, kan Wales anpassa dessa för att passa lokala behov och initiativ.

Skottland

Den skotska planen ska skapa ett "paradigmskifte" från synen på narkotika som en straffrättslig fråga till en fråga om folkhälsa. Landet har, som nämnts ovan, en hög narkotikarelaterad dödlighet och detta återspeglas i strategin, *National Drugs Mission Plan: 2022-2026*,¹⁸ där de övergripande målen är:

¹⁷ https://assets.publishing.service.gov.uk/media/65798633254aaa0010050bdc/SOC_Strategy_23-28_V9_Web_Accessible.pdf

¹⁸ <https://www.gov.scot/publications/national-drugs-mission-plan-2022-2026/pages/5/>

- *Färre personer ska hamna i drogrelaterade problem*, vilket ska förebyggas genom prevention, tidiga insatser och minskad tillgång.
- *Minskad risk för narkotikaanvändare*, där man planerar att utöka sin nuvarande heroinföreskrivning, utreda möjligheterna till drogkonsumtionsrum samt utöka möjligheterna att ge Naloxon.
- *Tillgång till bra behandling och stöd vid återhämtning*, där framförallt program för läkemedelsassisterad behandling lyfts.
- *Ökad livskvalité för dem med multipla utmaningar*, där det handlar om att se helheten och arbeta med exempelvis boendefrågan och fysisk och psykisk hälsa.
- *Stöd till barn och familjer*, där man tagit fram ett ramverk för hur arbetet ska utvecklas lokalt.

Samtidigt som strategin har ett stort fokus på att minska narkotikarelaterade dödsfall, är syftet också att få fler människor i behandling, utifrån den behandlingsform som passar dem bäst, att minska skadorna och förbättra möjligheterna till återhämtning. För att klara har de öronmärkt en extra finansiering på 250 miljoner pund för år 2021–2025.

De har även avsatt medel för nationella organisationer samt samhälls- och gräsrotsorganisationer som arbetar inom området, men även stöd till barn och familjer som drabbats.

För att leda arbetet och hitta rätt strategier att klara de utmaningar man står inför har man bildat Scottish Drug Deaths Taskforce. De har bland annat tagit fram standarder för läkemedelsassisterad behandling för att bättre nå ut med behandling över hela Skottland, de har finansierat projekt och forskning för att minska antalet dödsfall och arbetat med exempelvis Police Scotland och Scottish Ambulance Service för att öka distributionen av Naloxon. Man undersöker även vilken roll det straffrättsliga systemet har kopplat till människor med problem och beroende.¹⁹

Nordirland

Nordirland har tagit fram strategin *Preventing Harm, Empowering Recovery - Substance Use Strategy* som innehåller 57 åtgärder för att arbeta förebyggande, med skademinimerande insatser, stärka möjligheterna till stöd och behandling, genomföra insatser för att få fler människor i återhämtning (recovery) och arbeta mer effektivt mellan berörda aktörer, myndigheter och forskning.²⁰ Även tillsyn är en viktig del av strategin för att minska tillgången till illegala droger eller olagliga receptbelagda läkemedel.

Nordirland har utvecklat modellen *Problem solving justice*, som syftar till att ta itu med grundorsakerna till kränkande beteende och minska skadligt beteende inom familjer och i samhället i stort.

Wales

I Wales har man antagit strategin *Substance misuse and harm reduction strategy (2022-2025)* som har en bred palett av insatser – från prevention till skademinimerande och tillgångsbegränsande

¹⁹ Skriftlig information från Emily Orazzo, Drugs Strategy Local Delivery Senior Advisor, Joint Combating Drugs Unit

²⁰ <https://www.health-ni.gov.uk/sites/default/files/publications/health/doh-substanceuse-strategy-2021-31.pdf>

åtgärder. Ett särskilt fokus finns på behandling och minskat stigma samt möjligheten till alternativ straffpåföljd.²¹

En viktig insats har varit distributionen av Naloxon för att förebygga dödlighet kopplat till överdoser.

Så vad har hänt?

”Failing to act is not an option” står det i inledningen till Storbritanniens strategi – *From harm to hope*.

Från enheten Joint Combating Drugs Unit beskriver man att utvärderingen av strategin pågår och att det är en processutvärdering av hela modellen för strategin, effekten och vad man får för de pengar som satsas. De kommer också att titta närmare på de lokala strukturerna för Combating Drugs Partnerships, för att se hur de bidrar till strategins mål. Resultaten kommer under 2025. Utöver den kommer även en utvärdering av satsningen på behandling och återhämtning (recovery).^{22 23}

Men redan nu har flera rapporter och utvärderingar publicerats av delar av strategins arbete och implementering:

I oktober 2023 gav National Audit Office (motsvarande Riksrevisionen) ut rapporten *Reducing the harm from illegal drugs*²⁴. Rapporten framhåller att det krävs ett mycket större fokus på att minska efterfrågan och lyfter att endast 3 procent av den totala budgeten för strategin är allokerad för att minska efterfrågan på lång sikt. Gareth Davies, chef för National Audit Office, uttryckte de behov de såg i ett pressmeddelande från myndigheten:

“Significant challenges remain, and the current lack of emphasis on preventing illegal drug use means that departments risk only addressing the consequences, rather than the causes, of harm. Government will only achieve value for money if it builds on the initial momentum of the new strategy and develops a longer-term, funded plan that delivers a joined-up, holistic response.”

I februari 2024 genomfördes även en utvärdering²⁵ på uppdrag av the Local Government Association (motsvarande Kommunförbundet). Utvärderingen, som byggde på intervjuer med involverade aktörer, landade i ett antal rekommendationer inför den fortsatta implementeringen av strategin. Utvärderingen lyfter fram att de lokala Combating Drugs Partnerships bidragit till att förbättra samarbetet och kommunikationen mellan viktiga aktörer. Generellt har fler människor kommit i behandling, men gruppen opioidanvändare sticker ut och här menar man att man måste hitta andra vägar för att underlätta tillgång till behandling. Det upplevs svårt att särskilja de resurser som i strategin är avsatta för behandling av narkotika från behandling av alkoholberoende. Många är

²¹ https://www.south-wales.police.uk/SysSiteAssets/media/downloads/south-wales/about-us/drugs-strategy/2022-1019-final-eng-south-wales-police_drugs-strategy_microsoft-word.pdf

²² Skriftlig information från Emily Orazzo, Drugs Strategy Local Delivery Senior Advisor, Joint Combating Drugs Unit

²³ https://assets.publishing.service.gov.uk/media/655753d8d03a8d001207fb28/Shared_Outcomes_Fund_Round_3_Pilot_Project_Summaries.pdf

²⁴ <https://www.nao.org.uk/press-releases/reducing-the-harm-from-illegal-drugs/>

²⁵ <https://publications.parliament.uk/pa/cm5804/cmselect/cmpubacc/72/report.html>

dessutom beroende av både alkohol och narkotiska substanser. Denna utmaning, menar utvärderingen, behöver uppmärksammas på nationell nivå.

Man menar också att ett alltför stort fokus i den nationella strategin ligger på brottsförebyggande åtgärder, men att det förebyggande arbetet också bör stärkas. Strategins nyckeltal är begränsade vad gäller förebyggande insatser och hur mycket av tillsatta resurser som kan gå till detta. Att strategin uttrycker att man ska bli tuffare är man från lokalt håll rädd ska leda till att människor inte vågar söka hjälp och att ett sådant synsätt bortser från komplexiteten som kan logga bakom en droganvändning. Även behovet av tydligare strategier kring samsjuklighet efterlyses i utvärderingen samt behovet av att tydligare inkludera marginaliserade grupper som minoriteter eller HBT+-bakgrund.

Våren 2024 gav House of Commons Committee of Public Accounts ut rapporten *Reducing the harm from illegal drugs*²⁶, som sammanfattar resultaten så långt och ger en rad rekommendationer inför det fortsatta arbetet. I rapporten påpekas att det bara gått två år ännu, men att resultaten så långt varit blandade. På plussidan är att förutsättningarna för ett bra arbete lokalt förbättrats genom tätare samarbeten och att fler än 1200 personer rekryterats för att arbeta inom drogprevention och behandling. Man har också lyckats få bort fler så kallade "county lines" än tidigare.

Samtidigt har det varit förseningar i utbetalningar av medel till lokala myndigheter, vilket försvårat deras möjligheter att genomföra planerade insatser och att stärka arbetet enligt strategins ambition. I rapporten lyfts också att det fortfarande brister i kunskapen om hur man arbetar förebyggande på bästa sätt. Fortsätter arbetet som nu kommer man, enligt utvärderingen, inte att nå de uppsatta målen. Det är än så länge inte den "whole-system change" som markerades som viktig inför arbetet med strategin. Det ges också kritik för att man inte har tillräcklig kompetens och förståelse för vilka behov och metoder som behövs för att arbeta med olika grupper – som unga, kvinnor, människor från minoritetsgrupper, etc.

Politik och debatt

Tioårsstrategin antogs med det konservativa partiet Tories i regeringsställning, men då frågan ställdes till den nuvarande premiärministern Keir Starmer och Labour om de vill förändra den nuvarande inriktningen eller öppna för en avkriminalisering eller legalisering har han sagt ett tydligt nej. Under en intervju inför valet beskrev han sin hållning med att "Other countries will take different approaches they traditionally have, but our approach is settled and not really a subject of great debate even within the Labour Party."²⁷

Med det sagt finns det förstås röster inom partiet som just önskar en bredare debatt och en av dem är Londons borgmästare Sadiq Khan, som 2022 planerade att utforma ett program som skulle erbjuda andra påföljder för ringa narkotikabrott. Förslaget fick dock kritik av regeringen, då det riskerade att leda till uteblivna åtal för rekreationsanvändare.²⁸

²⁶ <https://committees.parliament.uk/publications/43217/documents/217616/default/>

²⁷ <https://www.politico.eu/article/britain-labour-party-leader-keir-starmer-no-uk-drugs-reform/>

²⁸ <https://www.forbes.com/sites/dariosabaghi/2024/07/05/will-labour-change-cannabis-policy-in-the-uk/>

Somliga menar också att det system som finns i Storbritannien idag, med så kallad "out-of-law" eller "drug diversion programs" redan fungerar som en avkriminalisering – men faktum är att de kan användas inom ramarna för landets nuvarande lagar, där narkotikainnehav och försäljning är kriminaliserat. Bland övriga politiska partierna är det endast liberaldemokraterna och Green Party som driver frågan om en reglering av cannabis.²⁹

Det finns även intressegrupper som verkar för en legalisering i landet. Den största är Transform Drug Policy Foundation³⁰, som är en ideell organisation som önskar se en avkriminalisering och reglering av all narkotika, för att – som de själva skriver – "make them safer, while taking the market away from organised crime". Organisationen arbetar med utbildning och politisk påverkan för sin sak och lanserade i augusti 2024 en vision för en legalisering av cannabis i Storbritannien. Visionen är ett första steg innan de i slutet av året ska publicera sin "roadmap" för genomförandet.

I visionen beskrivs hur en legalisering skulle ge människor tillgång till cannabis. Där lyfts möjlighet för hemodling, cannabisklubbar, licensierad produktion och försäljning i butiker samt cannabisbaserade läkemedel. Det sistnämnda är redan lagligt i Storbritannien, men de önskar en utökad tillgång.³¹

Den allmänna opinionen är delad i frågan. I en opinionsundersökning från 2022 var 38 procent av de tillfrågade emot en legalisering av cannabis, medan 35 procent var för. De yngsta och de äldsta av de tillfrågade var mest kritiska till en legalisering, medan åldersgruppen 25–44 år var mest positiva. (Intressant att notera är att det, som redovisats tidigare, är samma åldersgrupp som de senaste åren ökat sin cannabis konsumtion.) Det finns dock fortfarande ett starkt stöd bland befolkningen för att fängelse ska finnas kvar i straffskalan vad gäller cannabisrelaterade brott.³²

Cannabisindustrin

Storbritannien är världens största producent och exportör av cannabis för medicinska och vetenskapliga ändamål. Det mesta går till den amerikanska marknaden.³³ Intäkterna beräknas till 1,2 miljarder USD 2024. Landet har godkända, cannabinoidbaserade läkemedel, men förskrivningen är restriktiv. De två läkemedel som är godkända är Sativex och Epidyolex, vilka är desamma som i Sverige och i EU.³⁴

CBD-produkter kan vara lagliga, beroende på innehåll och användningsområde. Mat och dryck som innehåller CBD-olja måste till exempel godkännas innan de får säljas.

²⁹ <https://www.forbes.com/sites/dariosabaghi/2024/07/05/will-labour-change-cannabis-policy-in-the-uk/>

³⁰ <https://transformdrugs.org/about-us>

³¹ <https://transformdrugs.org/blog/our-vision-for-regulated-cannabis-in-the-uk>

³² <https://redfieldandwiltonstrategies.com/british-public-narrowly-split-on-legalisation-of-cannabis-for-recreational-use/>

³³ <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cdp-2023-0086/>

³⁴ <https://www.commercialdehydrators.co.uk/post/an-overview-of-the-united-kingdoms-legal-marijuana-industry>